

УДК-658:37.013:629.7

ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАКОМПАНІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Кристина КРИЛОВА (Кіровоград)

В сучасних умовах конкурентоздатність спеціаліста авіаційної сфери на ринку праці залежить від його здатності оволодівати новими технологіями, легко адаптуватися до змін умов праці.

У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та основних засадах розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»), визначені стратегічні завдання та вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців, де також зазначається, що більшість складових професійної компетентності майбутнього фахівця формується і розвивається в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі [7, с.1].

Необхідність формування професійно – комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній визначається тим, що ці компетентності, проявляючись у будь-яких умовах і на різних рівнях професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості в сучасному світі, характеризуючи професійну мобільність майбутнього фахівця, який буде володіти не лише виключно теоретичними знаннями, але й буде здатний гнучко перебудовувати напрям, зміст, форми та види власної професійної діяльності.

Комунікативна компетентність виступає як ключовий фактор успішної професійної підготовки менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній; успішність виконання менеджером складних функціональних обов'язків, перебувати в прямій залежності від його підготовленості до управлінської діяльності, у тому числі й від рівня комунікативної компетентності [2, с.19].

Важливість формування професійно – комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній визначається декількома чинниками: специфікою їх професійних обов'язків, що безпосередньо має відношення до вирішення економічних проблем; зростаючими вимогами ринкової економіки до професійно – комунікативної компетентності фахівців;

необхідністю формування у нової генерації спеціалістів системи професійних особистісних якостей та знань.

Як свідчить аналіз праць вітчизняних авторів Т. Симоненко, Ю. Жукова, В. Кан - Калика, О. Винославської, П. Растянникова, М. Кузьміна, І. Зимньої, Ю. Федоренко, О. Земкої, Л. Петровської, М. Кичура, А. Маркової та ін., комунікативна компетентність визначається як відповідне прагматичне використання соціальних знань і навичок у спілкуванні. Характеристиками комунікативної компетентності є, по-перше, відповідність поведінки контексту відносин, в яких вона виявляється. По-друге, комунікативна компетентність означає, що знання правил спілкування, адаптаційні навички і гнучкість у втіленні цього знання є необхідними для досягнення ефективних відносин. По-третє, комунікативна компетентність визначається тим, що вона пов'язана з відносинами, а не з індивідами. На додаток до наведеного вище Ю. Жуков і Л. Петровська [5, с. 20] зауважують, що комунікативна компетентність припускає вміння розширювати (або звужувати) коло спілкування й уміння варіювати його глибину (уміння вести спілкування на різних рівнях довіри), розуміти й бути зрозумілим партнерами по спілкуванню.

Проблему спілкування та формування комунікативних умінь фахівців різних галузей досліджували такі вчені, як С. М. Шехтер, С. Д. Максименко, В. О. Кан-Калик, А. В. Петровський, О. О. Бодальов, О. О. Леонт'єв, та ін.

Ряд вчених аналізують поняття професійної компетентності й професійної майстерності через призму особистісних характеристик фахівця, хоча по - різному описують цю особистісну складову (Т.Г. Браже, В. А. Отрут, В. А. Адольф, Дж. Виманн, та ін.). Більшість із них розглядають професійну компетентність як багатофакторне й інтегративне особистісне утворення, що забезпечує успішне здійснення професійної діяльності й включає ціннісні орієнтації фахівця, мотиви його діяльності, загальну культуру, стиль взаємодії з оточуючими, здатність до самовдосконалення й саморозвитку.

Відповідно до сучасного розуміння поняття «компетенція» найбільш ґрунтовним є

визначення дійсного члена НАПН України, професора А. Богуш [3, с.6]. Так, вчена трактує комунікативну компетенцію як комплексне застосування мовцем мовних і немовних засобів для спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування. До того ж, цілком логічним є підхід, коли комунікативна компетенція (А. Богуш) розглядається як обізнаність людини, певна система знань, практичних мовленнєвих умінь і навичок, мовленнєвих здібностей людини [3, с.6].

Комунікативну компетентність, як здатність людини до спілкування в одному й декількох видах мовної діяльності, що являє собою придбану в процесі природної комунікації або спеціально організаційного навчання особливу якість речей особистості, трактує Д. Ізаренков [6, с. 55]; здатність людини спілкуватися в трудовій та навчальній діяльності, задовольняючи власні інтелектуальні потреби, розуміє дану категорію М. Вятутнев [4, с.40].

Як бачимо, у наукових джерелах поки ще немає єдиного визначення комунікативної компетентності.

Чимало досліджень присвячено теорії та практиці формування ключових компетентностей майбутніх фахівців авіаційної галузі. Г.А. Пухальська досліджувала педагогічні умови формування комунікативної компетентності у майбутніх пілотів цивільної авіації, І.Л. Смирнова теоретично обґрунтувала та розробила дидактичну модель формування інтегративних теоретичних знань зі спеціалізацій у майбутніх пілотів та визначила етапи їх викладення на основі міжпредметних зв'язків, Т. В. Тарнавська дослідила проблеми формування навичок безпомилкової комунікації в авіадиспетчерів займалась, О. В. Задкова розкрила проблему готовності майбутніх пілотів до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності.

Більшість вчених та практиків в області менеджменту вважають, що загальні й професійні комунікативні вміння тісно взаємозалежні, професійні вміння будуються на основі загальних і не можуть з'явитися автоматично, а мають потребу в засобах їхнього формування в умовах спеціально організованої діяльності [1, с. 214].

Водночас проблема формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіаційних компаній лишається недостатньо дослідженою.

Майстерність менеджера в його професії тісно пов'язана з умінням мистецького

володіння засобами та техніками спілкування. Тому серед інших загальних умінь менеджера великий інтерес становить комунікативна компетенція. Жоден менеджер не зможе досягти своєї професійної мети без комунікативної компетенції, яка є найважливішим аспектом його діяльності.

Аналіз професійної діяльності майбутніх фахівців економічної сфери показує, що вони повинні мати сформовані організаторські здібності, уміти брати на себе відповідальність за ухвалені рішення, мати прагнення до вдосконалення своїх комунікативних якостей і практичних навичок, професійних знань, оцінювати соціальні процеси, визначати місце й роль своєї професійної діяльності, розробляти систему оцінки ділових та особистісних якостей працівників, мотивації їхнього посадового росту та ін.

Для майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності вироблення нових теоретичних підходів і практичних заходів щодо вдосконалення їхньої діяльності, здобуло пріоритетний характер.

Формування та подальший розвиток професійно - комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній вимагає створення таких умов, які б дозволяли ефективно вирішувати поставлену мету з урахуванням специфіки та особливостей майбутньої професійної діяльності.

Аналіз теорії й практики формування професійно-комунікативної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній у вищих льотних навчальних закладах свідчить про наявність суперечностей між:

- попитом у компетентних фахівцях, які б мали високий рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності, що дає змогу досягти особистих і соціально важливих цілей у зовнішньоекономічній діяльності та реальним рівнем сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності;
- пізнавальними задачами до рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності для реалізації у професійній діяльності в авіакомпаніях та традиційним змістом їхнього навчання з відсутністю професійно-комунікативної складової;
- потребою у формуванні методології і відсутністю єдності у визначенні понять, підходів і термінології;

- між сучасними вимогами до фахівця-менеджера зовнішньоекономічної діяльності й ступенем педагогічної розробленості проблеми розвитку його комунікативної компетентності, відсутністю відповідних методик і навчальних програм;

- потребою впровадження інноваційних технологій навчання та існуючою системою застосування застарілих форм та методів навчання.

Формування професійно - комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін буде ефективним у випадку виконання наступних умов:

- розробці та обґрунтуванні складових професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній;

- обґрунтуванню педагогічних умов формування професійно-комунікативної компетентності та розробці дидактичної моделі їх реалізації;

- визначенню критеріїв та показників оцінки рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній;

- побудови процесу викладання професійно - орієнтованих дисциплін майбутнім менеджерам зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній на основі задачного підходу та дидактичної взаємодії в системі викладач – студент.

У зв'язку з цим виникає ряд завдань, а саме:

- необхідність проаналізувати стан дослідженості проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів авіакомпаній в психолого-педагогічній науці та практиці, проаналізувати теоретичні підходи до змісту професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів, визначити поняттєво-категоричний апарат дослідження;

- потреба визначити сутність і структуру професійно - комунікативної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній;

- визначення критеріїв, показників оцінювання рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів авіакомпаній та охарактеризувати їх рівні, а також педагогічних умов формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів авіакомпаній в процесі професійно - орієнтовної підготовки;

- наукового обґрунтування, розробки та перевірки ефективності дидактичної моделі формування професійно-комунікативної компетентності менеджера зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній при вивченні професійно-орієнтованих дисциплін ядром якої стануть сформульовані педагогічні умови та аналізу її

структурних, динамічних та функціональних компонентів;

- розробки комплексу організаційно-методичного забезпечення процесу формування професійно-комунікативної компетентності менеджера зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній та методики їх застосування у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Виходячи зі всього перерахованого вище треба побудувати дидактичну модель формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній в процесі вивчення професійно - орієнтованих дисциплін, описати її структуру та взаємоузгоджені складники (цілеутворюючий, змістовно-технологічний, організаційно-педагогічний, результативний) та в подальшому впровадити модель в навчально-виховний процес і безпосередньо він впливатиме на ефективність вирішення проблеми.

Це стане суттєвим внеском у розвиток системи професійної підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній, оскільки формування професійно-комунікативної компетентності розглядається автором як важлива складова ефективності їхньої професійної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Багдасарьян И. С. Подходы к формированию коммуникативной компетентности менеджера / И.С. Багдасарьян, Г.В. Дудкина // В мире научных открытий. – 2010. – № 6.2 (12). – С. 213–216.

2. Бакирова Г.Х. Тренинг управления персоналом. СПб.: Речь, 2004, 400 с.

3. Богуш А. М. Теоретичні й методологічні засади формування мовленнєвої компетенції дошкільника / А. М. Богуш // Педагогіка і психологія. - 2000. № 1.- С. 5-10

4. Вятюгнев М. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку у в зарубежных школах/ М. Н. Вятюгнев // Рус. яз. за рубежом.- 1977. - № 6.- С. 38-45.

5. Жуков Ю.М. Проблема диагностики социально-перцептивной компетентности / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская // Активные методы обучения педагогическому общению и его оптимизации. – М., 1983. – 98 с.

6. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов //Русский язык за рубежом. -1990. - № 4.- С. 54-60

7. Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», постанова «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс] // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p> – Назва з екрану.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Крилова Кристина Валеріївна - здобувач, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету.

Коло наукових інтересів: комунікативна компетентність майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності авіакомпаній, умови формування, професійна компетентність майбутніх фахівців.